

ORTADOĞU'DA FRANSA VE BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ'NİN KARŞI DEVRİMCİ İŞ BİRLİĞİ

AHMET SAFA HÜDAVERDİ

Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2020

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

ISBN: 978-625-7219-09-9

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adres : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 Çankaya, ANKARA
Telefon : +90 850 888 15 20 Faks: +90 312 430 39 48
Email : info@orsam.org.tr
Fotoğraflar : Anadolu Ajansı (AA)

“Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin
5’inci maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir”

ORTADOĞU'DA FRANSA VE BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ'NİN KARŞI DEVRİMCİ İŞ BİRLİĞİ

Yazar Hakkında

Ahmet Safa Hüdaverdi

1996 yılı Edirne doğumludur. 2018 yılında İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümünü yüksek onur derecesiyle bitirmiştir. Ardından 2018-2019 döneminde İbn Haldun Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Tezli Yüksek Lisans programına başlamıştır. "Revolutionary Change Versus Counter-Revolutionary Status Quo: Tracing the Reactions of Qatar and the United Arab Emirates to the Arab Spring (Devrimci Değişim Karşı-Devrimci Statükoya Karşı: Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin Arap Baharı'na Verdikleri Tepkilerin İzini Sürmek)" başlıklı teziyle 2020 yılında yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Hâlihazırda Ortadoğu Araştırmaları Merkezi (ORSAM) Körfez Çalışmaları Koordinatörlüğü'nde araştırma asistanı olarak görev yapmaktadır. Genel ilgi alanı Ortadoğu ve Körfez bölgesi olmakla beraber, özel olarak enerji güvenliği, çatışma çözümü, Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin dış politikaları ile ilgilenmektedir. İleri düzeyde İngilizce, başlangıç düzeyinde Arapça bilmektedir.

İÇİNDEKİLER

Giriş.....	3
1. Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Fransa: İkili İlişkiler	3
2. Fransa ve BAE'nin Arap Baharı Sonrasında İzlediği Bölgesel Dış Politika.....	4
2.1. BAE'nin Ortadoğu Politikası	5
2.2. Fransa'nın Ortadoğu Politikası.....	7
3. Karşı-devrimci Siyaset ve İş Birliğinin Tezahürleri	10
3.1. Mısır	11
3.2. Libya	11
3.3. Yemen	13
3.4. Türkiye Karşıtlığı	14
3.5. Doğu Akdeniz	16
Sonuç	19
Kaynakça.....	20

Giriş

Bu analizin esas konusu ve amacı Fransa ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin (BAE) Ortadoğu'da izledikleri ortak ortak gündem ve vizyon etrafında şekillenen dış politikanın arkasındaki temel itici gücü ve mekanizmaları açıklamaktır. Bu kapsamda analiz boyunca bu iki ülkenin Arap Baharı sonrası Ortadoğu bölgesine yönelik izledikleri dış politikanın genel çerçevesi çizilecek ve bu çerçeve içinde Fransa ve BAE'nin kesişen ortak vizyon, amaç ve eylemleri ele alınacaktır.

Fransa ve BAE, Arap Baharı sonrasında Ortadoğu'da siyasi, askerî ve ekonomik araçlar üzerinden şekillenen müdahaleci ve pro-aktif bir dış politika izlemektedir. Hem BAE hem Fransa özellikle 2013'te Mısır'daki Sisi darbesiyle birlikte şekillenmeye başlayan "karşı-devrimci" bölgesel tasarım projesinin operasyonel ve stratejik açılarından yürütücüleri hâline gelmişlerdir. Bölgenin statükocu güçleri Suudi Arabistan-BAE ortaklığında şekillenen bu karşı-devrimci statükocu hareket aynı zamanda Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve diğer bazı Avrupa ülkeleri tarafından siyasi olarak desteklenmektedir. Bunun en somut kanıtı ise 2013 yılında Mısır'daki karşı-devrimci darbenin düzenleyicisi Sisi'nin Mısır lideri olarak uluslararası toplum tarafından kısa süre içinde meşru bir aktör olarak kabul edilmesidir. Bu çerçevede şekillenen bölgesel siyasette Fransa ve BAE Mısır, Libya, Yemen, ve Türkiye konularında benzer çizgide politikalar izleyerek siyasi, ekonomik ve askerî iş birliğine gitmişlerdir. Bu iki ülke tarafından izlenen böylesi bir politika Arap Baharı'yla birlikte sarsılan mevcut statükoyu 'seküler, askerî ve diktatöryel' rejimler ile tekrar tesis etmeyi ve bunu yaparkende bölgesel siyasette kendi nüfuz alanlarını genişletmeyi amaçlamaktadır. Fransa ve BAE'nin bu bölgesel politika-

larının itici gücü ise yine ortaktır: Bölgedeki güç boşluğunu doldurarak kendi statülerini ve güçlerini arttırmak. Bu doğrultuda, Fransa Ortadoğu üzerinden kendini tekrar uluslararası siyasette belirleyici bir aktör olarak konumlandırma arayışı içinde "büyük güç" statüsünü geliştirmeyi amaçlarken BAE ise yine benzer bir şekilde geleneksel bölgesel aktörlerin güç kayıplarından ve Körfez ülkeleri lehine değişen bölgesel güç dengesinden faydalanarak kendini "bölgesel aktör" olarak kabul ettirmeyi amaçlamaktadır.

1. Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Fransa: İkili İlişkiler

2000'li yıllardan itibaren BAE ve Fransa arasındaki ikili ilişkiler kademeli bir şekilde gelişim göstermektedir. Özellikle 2009 yılında imzalanan "Ortak Savunma Anlaşması" ikili ilişkilerin temelini oluşturmuş, takip eden süreçte askerî alandaki bu iş birliği diğer sektörlerde de taşınmıştır. Anlaşma ile Fransa, BAE yönetimin talebi sonrasında Körfez bölgesindeki ilk askerî üs kompleksi olan Camp de La Paix (Barış Kampı) üssünü Abu Dabi'de açmıştır. Bu üs aynı zamanda Fransa'nın 50 yıl sonra yabancı bir ülkede açtığı ilk askerî üs olma özelliğini taşımaktadır. Deniz ve hava üslerini kapsayan Barış Kampı'nda 700 civarında Fransız askeri görev yapmaktadır. Bu anlaşma ile Fransa BAE'yi üçüncü taraflardan gelecek herhangi bir saldırıya veya tehdide karşı korumayı taahhüt etmektedir.¹

Fransa ve BAE arasında güçlü ekonomik ilişkiler bulunmaktadır. İki ülke arasında 2017 yılı rakamlarına göre 4.5 milyar euro değerinde bir karşılıklı ticaret hacmi vardır. 3.4 milyar euroluk ihracat ile BAE, Fransa'nın Körfez'deki en büyük ikinci ihracat merkezidir. Bunun karşılığında ise BAE'nin Fransa'ya olan ihracatı 1.1 milyar euro değerindedir. İki

ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin bir diğer önemli dinamiği ise BAE'nin Fransa'ya yaptığı yatırımlardır. Körfez ülkeleri arasında Katar'dan sonra Fransa'da en çok yatırım yapan ülke BAE'dir.² Bu noktada Abu Dabi'nin dünya çapında faaliyet gösteren varlık fonu Mubadala'nın, Şubat 2020'de Fransa'daki şirketlere 10 milyar euro değerinde yatırımda bulunacağını bildirmesi örnek olarak gösterilebilir.³ İki ülke arasındaki ekonomik ve ilişkilerin en önemli yapı taşı ise silah ticaretidir. 2019 verilerine göre Fransa silah ihracatının %30'unu (2,15 milyar euro) Ortadoğu bölgesine yapmaktadır. BAE bu oranda en fazla paya sahip olan ülke konumundadır ve 1,5 milyar euro ile Fransa'nın en büyük müşterisidir.⁴

Kültür alanı iki ülke ilişkilerindeki önemli alanlardan bir diğeridir. Özellikle 2017 yılında Abu Dabi'de açılan Louvre Müzesi, Arap dünyasındaki ilk uluslararası ve Fransa'daki Louvre Müzesi'nin ilk yurt dışı şubesi olma özelliğini taşımaktadır. Bu sebeple müze ikili ilişkilerin kültürel boyutu için sembolik önem taşımaktadır. 2006 yılında açılan Paris-Sorbonne Üniversitesi Abu Dabi ikili ilişkileri de eğitim, dil ve kültürel bağların geliştirilmesinde önemli rol oynamaktadır. BAE aynı zamanda Körfez'deki en büyük Fransız/Frankofon gurbetçi topluluğuna ev sahipliği yapmaktadır.⁵ Bu noktada, Fransa Cumhurbaşkanı Emanuel Macron bu temalar üzerinden gelişen kültür alanını ikili ilişkilerin stratejik bir unsuru olarak görmektedir.⁶ Tüm bu bahsedilen alanların daha da geliştirilmesi ve ikili ilişkilerin birçok alanda derinleştirilmesi amacıyla 2012 yılında başlatılan ve hâlâ düzenli olarak devam etmekte olan "Stratejik Diyalog" toplantıları düzenlenmektedir.

2. Fransa ve BAE'nin Arap Baharı Sonrasında İzlediği Bölgesel Dış Politika

"Arap Baharı" olarak adlandırılan ve diktatöryel yönetimlere karşı demokratik ve ekonomik talepler ile başlayan halk hareketleri 2010 sonrasında bölgesel siyaseti şekillendiren temel olgu olmuştur. Gerek bu ayaklanmalarla Tunus'tan başlayıp Mısır, Libya, Suriye, Bahreyn ve Yemen'e yayılarak tüm bölgeyi etkisi altına alan, bazı ülkelerdeki demokratik geçişleri de içeren "devrimci dalga" gerekse Mısır'da 2013 yılındaki askerî darbe ile başlayan ve burada darbeci Sisi özelinde vücut bulan "seküler, askerî ve otokratik" rejim tipinin diğer ülkelere ihracını içeren "karşı-devrimci dalga" bölgesel siyasetin temel dinamiği olmuştur. Takip eden süreçte bölgede birbirleriyle yarışan ve çatışan bölgesel vizyonlar etrafında cereyan eden bir blok siyaseti anlayışı hâkim olmuştur. Bir tarafta devrimci halk hareketlerini ve bu hareketlerin demokratik talepleri etrafında şekillenen bir bölgesel sistemi savunan Türkiye ve Katar, diğer tarafta ise karşı-devrimci çizgide dış destekli baskıcı rejimlerin halklara dayatıldığı Arap Baharı öncesi statükoya dönüşü savunan ülkeler. Karşı-devrimci olarak adlandırılacak bu ikinci blokun bölgesel olarak başını Suudi Arabistan ve BAE çekmektedir ve bu güç ekseninin en önemli uluslararası destekçilerinden biri de Fransa'dır.

Bu çerçevede Fransa ve BAE Ortadoğu'da bir çok ülkede benzer saikler ile benzer bir dış politika izlemiştir. ABD'nin bölgede aktif müdahaleci tutumdan kaçınması, mevcut kaotik bölgesel düzende bu iki ülkenin bu göreceli çekilmeden doğan boşluğu doldurma noktasında izledikleri aktif müdahaleci politika karşı-devrimci çizgide kesişmektedir. Fransa, Ortadoğu üzerinden "büyük güç" statüsünü

arttırmayı geliştirmeyi, BAE ise yine benzer bir şekilde kendisini "bölgesel aktör" olarak kabul ettirmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, bölgeye dair sahip oldukları ortak vizyon Libya, Mısır, Yemen ve Türkiye gibi konularda iki ülke arasında diplomatik ve askerî iş birliğini doğurmuştur.

Fransa, Ortadoğu üzerinden "büyük güç" statüsünü arttırmayı geliştirmeyi, BAE ise yine benzer bir şekilde kendisini "bölgesel aktör" olarak kabul ettirmeyi amaçlamaktadır.

2.1. BAE'nin Ortadoğu Politikası

BAE bölgenin görece yeni ve küçük devletlerinden biri olarak 1971 yılında kurulmuştur. Sahip olduğu jeopolitik konumunu ve doğal kaynaklarını stratejik bir şekilde kullanarak izlediği politikalar ile kısa bir sürede ABD güvenlik şemsiyesi altında hem bölgesel hem de küresel ölçekte etkili bir aktöre dönüşmüştür. BAE'nin dış politikası Arap Baharı öncesi süreçte yumuşak gücü, ara buluculuk faaliyetlerini, ekonomiyi, kimlik temelli yardımları önceleyen ve müdahaleci olmayan faaliyetleri içermiştir. Küçük bir devlet olarak yeni kurulan ve kendini bölgesel ölçekte kabul ettirmeyi amaçlayan BAE dış politikası, bu anlamda "küçük devlet" davranış kalıpları ile uyumludur. Ancak 2004 yılında Muhammed Bin Zayid'in (MbZ) velayet prensi olarak yönetimi fiilen ele geçirmesiyle güvenlikçi politikalar BAE içinde zemin kazanmaya başlamıştır.⁷

Bu noktada Arap Baharı süreci BAE dış politikası için önemli bir kırılma noktasıdır. Takip eden süreçte Abu Dabi liderliğinde yürütülen

BAE dış politikası siyasi, ekonomik ve askerî açıdan oldukça aktif ve müdahaleci bir hâl almıştır. Bölgesel ölçekte devrimci hareketlere ve değişimlere karşı statükocu bir pozisyon alan BAE, en büyük karşı-devrimci ortağı Suudi Arabistan ile birlikte, Libya, Bahreyn, Mısır, Tunus, ve Yemen'de siyasi, ekonomik ve askerî gücünü Müslüman Kardeşler (MK), İran, Katar ve Türkiye gibi aktörlerin karşısına koyarak bu ülkelerdeki seküler ve otoriter unsurları destekleyerek nüfuz kazanma arayışına girmiştir.

Daha somut örneklendirmek gerekirse BAE, 2011 yılında Bahreyn'de halk gösterilerinin askerî olarak bastırılmasında önemli rol oynamış, Libya'da Kaddafi rejiminin NATO operasyonu ile devrilmesinde hem bu operasyonu diplomatik olarak destekleyerek Arap kamuoyunda askerî müdahale için meşruiyet zemini hazırlamış hem de sahada askerî olarak operasyonu desteklemiştir. Takip eden geçiş sürecinde ise önce eski rejimin seküler aktörlerini, İslamcı eğilimli gruplara karşı siyasi ve ekonomik olarak desteklemiş ancak burada istediği sonuçları alamayan BAE yönetimi, sonrasında daha agresif ve müdahaleci bir politikayla Birleşmiş Milletler (BM) tarafından tanınan meşru Ulusal Mutabakat Hükûmeti'ne (UMH) karşı savaş açan ve Libya'da kendi askerî yönetimini kurmak isteyen Halife Hafter'ı desteklemiştir. BAE ayrıca Mısır'da darbeci Sisi rejiminin en önemli finansal ve siyasi destekçisidir. Tunus'ta da benzer şekilde pozisyon alan BAE yönetimi seçilmiş Nahda hükûmetine karşı eski rejimin aktörlerinden oluşan seküler Nida Tunus Partisi'ni siyasi ve ekonomik olarak desteklemektedir. BAE'nin derin bir şekilde müdahil olduğu bir diğer bölgesel kriz alanı ise Yemen'dir. Yemen'de Arap Baharı ile başlayan gösterilerin önünü almak ve kontrolü sağlamak için Suudi Arabistan ve Körfez İşbirliği Örgütü (KİK) öncülüğünde bir siyasi geçiş

süreci planlanlanmış, bu kapsamda Yemen Cumhurbaşkanı Ali Abdullah Salih görevini cumhurbaşkanı yardımcısı olan Abdurabbu Mansur el Hadi'ye devretmiştir. Ancak geçiş sürecinin halkın taleplerini karşılamaması, Hadi'nin iktidardan vazgeçmemesi ve Husilerin önemli bir siyasi ve askerî aktör olarak öne çıkması gibi sebeplerden ötürü dış aktörler tarafından dayatılan bu suni siyasi geçiş süreci başarısızlığa uğramış ve Yemen bir iç savaşa sürüklenmiştir. 2015'te Suudi Arabistan'ın askerî müdahalesiyle daha da derinleşen krizde BAE müttefiği ile birlikte en önemli rolü oynamaktadır.⁸

BAE'nin bu dönemde izlediği dış politikasının temel amacı Arap Baharı tarafından ateşlenen bölgesel değişim rüzgarının önüne set çekmektir. Çünkü bu değişim rüzgarının bir sonucu olarak bölgesel siyasette temel aktör hâline dönuşen MK, BAE tarafından rejim güvenliğine karşı bir tehdit olarak algılanmaktadır. Bu tehdit algısının temel sebebi federasyon içindeki farklı emirliklerin bu hareketin bir uzantısı olarak kabul edilen İslah Hareketi'ne karşı farklı tutumlarıdır. Özellikle ekonomik eşitsizliğin çok daha görünür olduğu Resûl Hayme gibi kuzey emirliklerinde İslah Hareketi hem yöneticiler hem de halk tarafından desteklenmektedir. Bu sebeple MbZ liderliğindeki Abu Dabi yönetimi bu hareketi rejimin güvenliği ve siyasi meşruiyeti için hayati tehditlerden biri olarak görmektedir.⁹ İç siyasetteki bu tarz kırılmalıklar ve bölgesel değişim rüzgârları altında Abu Dabi yönetimi hem içerde hem de dışarda oldukça güvenlikçi ve müdahaleci bir politika izlemiştir.

Tunus ve Mısır'daki demokratik geçiş süreçleriyle birlikte bölgesel sistemin siyasal İslam'a yakın gruplar tarafından demokratik uzlaşa etrafında yeniden dizayn edilmesi süreci BAE ve Suudi Arabistan gibi rantiyer, otoriter ve hanedanlık merkezli siyasi yapıya sahip

olan ülkeler tarafından siyasi meşruiyet, rejim güvenliği, nüfuz alanları ve bölgesel düzen açısından ciddi bir tehdit olarak algılanmıştır. Bu sebeple Arap Baharı dalgasını durdurmak ve geri çevirmek için karşı-devrimci siyaset bu iki ülkenin dış politikasının temel itici gücü olmuştur.¹⁰ Bu noktada karşı-devrimci siyaset ve bunun etrafında gelişen müdahaleci ve agresif dış politika BAE'nin 2011 sonrası süreçteki bölgesel siyasetinin belkemiğini oluşturmaktadır. Karşı-devrimci bölgesel dizayn olarak adlandırılabilir bu projenin temel amaçları bölgede demokratik güçlere karşı seküler, militarist ve otoriter unsurları desteklemek; İran, Türkiye ve Katar'ın bölgedeki nüfuzunu geriletmek ve bölgede kendi siyasi, ekonomik ve askerî çıkarları doğrultusunda nüfuz alanını genişleterek güç projeksiyonunda bulunmaktır.

Özellikle 2013 yılında Mısır'da demokratik yollar ile başa gelmiş Mursi hükûmetine karşı yapılan askerî darbe, Arap Baharı sürecinin karşı-devrim ile durdurulduğu ve tersine dönüş aşamasının başlatıldığı en net dönüm noktasıdır. Takip eden süreçte, Sisi merkezli kurulan seküler, askerî ve otoriter rejim tipi karşı devrimci ülkeler için diğerk ülkelere de adapte edilmek istenen bir model hâline geldi. Bunun en somut örneği benzer bir projenin Hafter üzerinden Libya'ya dayatılmak istenmesidir. Katar ve Türkiye'nin Arap Baharı sürecini destekleyen politikalar izlemesi sonucu, BAE ve Suudi Arabistan tarafından izole edilmeye çalışılarak farklı cephelerden hedef alınması karşı devrimci ülkelerin bölgesel sistemi dizayn etme arayışlarının öne çıkan diğerk tezahürleri olarak gösterilebilir. Bu anlamda Katar'ı cezalandırmayı ve izole etmeyi amaçlayan politikaların sonucu olarak ortaya çıkan 2014 ve 2017 Körfez Krizleri de bu çerçevede değerlendirilebilir.

Tüm bu genel çerçeve üzerinden BAE'nin dış politikasının temel arayışını sorgulamak gerekmez. BAE'nin 2011 sonrası izlediği bu

BAE'nin 2011 sonrası izlediği bu pro-aktif, müdahaleci ve agresif dış politika Abu Dabi'nin küçük devlet kalıplarını aşip kendini bölgesel siyasette etkili ve oyun kurucu bir bölgesel devlet olarak kabul ettirme arayışının bir sonucudur.

pro-aktif, müdahaleci ve agresif dış politika Abu Dabi'nin küçük devlet kalıplarını aşip kendini bölgesel siyasette etkili ve oyun kurucu bir bölgesel devlet olarak kabul ettirme arayışının bir sonucudur. Karşı-devrimci siyaset Arap Baharı sonrası bölgenin yeniden dizayn edilmesinde BAE'ye bu alanı sağlamıştır. İzlediği ekonomik ve askerî politikalar ile Libya, Mısır ve Yemen gibi zayıflatılmış ülkelerde kendi çıkarları doğrultusunda nüfuz kazanan BAE, kurduğu ittifak ağları ile kendini Ortadoğu siyasetin de kilit bir bölgesel aktör olarak konumlandırmaya çalışmaktadır.

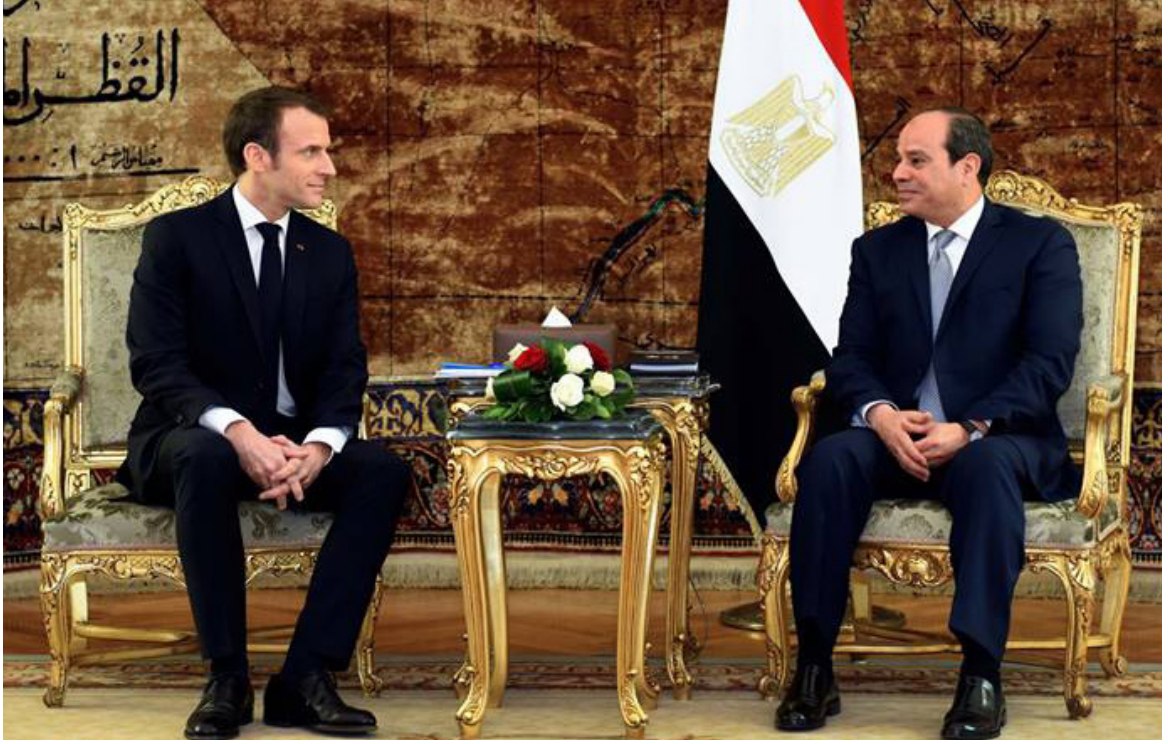
2.2. Fransa'nın Ortadoğu Politikası

Fransa'nın Ortadoğu politikasının izleri sömürgeci bir geçmişe dayanmaktadır. Özellikle Birinci Dünya Savaşı sonrası İngiltere ile birlikte Fransa, kendi emperyal çıkarları etrafında bölgeyi şekillendirmiş ve doğal olmayan sınırlar ile yapay devletlerin kurulmasına öncülük etmiştir. Doğal sosyo-kültürel, siyasi ve demografik gerçeklikler ile uyuşmayan bu devlet yapıları hâlihazırda bölgedeki derin çatışma fay hatlarının temelini oluşturmaktadır. Lübnan ve Suriye, Fransa tarafından sınırları çizilmiş ve sosyal mühendisliği yapılmış eski

Fransız sömürgeleri olarak hâlâ şiddetli krizlerin hâkim olduğu ülkelere ikisidir.

Takip eden süreci Fransa için de-koloni-zasyon süreçleriyle birlikte Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesinden kademeli çekiliş takip etmiştir. 2000'li yıllar Fransa'nın bölgede ciddi bir oranda nüfuz alanı kaybettiği ve durağan bir dış politika izlediği bir dönemdir. Bu dönemde Fransa bölgesel rekabette rakiplerine karşı hem yumuşak güç hem de ekonomik açıdan alan kaybetmiş ve bölgesel pastadan aldığı pay azalmıştır.¹¹

Fransa'nın bölgeye dair dış politikasını şekillendiren stratejik çıkarları mevcuttur. Bunların başında silah ticareti ve enerji ithalatı gelmektedir. Fransa enerji ithalatının üçte birini bu bölgeden karşılamakta ve silah satışının yine yarısını bu bölgeye yapmaktadır. Fransa, ABD ve Rusya'dan sonra dünyanın en büyük 3.silah ihracatçısıdır. Özellikle dünya pazarındaki konumunu son 10 yılda %72 oranında arttırarak 2015-19 yılları arasında dünya silah ihracatında %7,9'lük bir paya sahiptir. Bu oranın %52'lik aslan payını Ortadoğu'ya yapılan silah ihracatı oluşturmaktadır. Mısır %26 ve Katar %14'lük oranlarla Fransa'nın en büyük müşterileridir. Özellikle bu oran 2010-14 dönemi rakamlarıyla karşılaştırıldığında 2015-19 yılları arasında Fransa'nın bölgeye olan silah ihracatı %363 gibi yüksek bir seviyede artış göstermiştir. Ortadoğu silah ihracatçısı ülkeler için oldukça büyük ve kazançlı bir pazardır. Dünyanın en büyük 10 silah ithalatçısından 5'i Ortadoğu ülkesidir. 2015-19 döneminde dünya silah ithalatının %35'i bu bölge tarafından yapılmıştır. BAE'nin dünya silah ithalatındaki payı bu dönemde %3,4'tür. Fransa %11'lik bir pay ile ABD'den (%68) sonra BAE'nin en büyük silah tedarikçisidir.¹² Bu sebeple Fransa ve Körfez ülkeleri arasındaki ilişkinin en önemli boyutunu silah ticareti oluşturmaktadır. Bu

ilişki yapısı Fransa'ya oldukça kazançlı bir ticaret ve dünyanın en stratejik jeopolitik merkezlerinden birinde askerî varlık imkânı tanıyan Körfez ülkeleri için ise güvenlik ortaklarını ve tedarikçilerini çeşitlendirdikleri bir koruma sağlamaktadır.

Fransa'nın Arap Baharı'na tepkisi ABD ile benzer bir şekilde diğer uluslararası aktörler gibi süreç içinde değişiklik göstermiştir. Bunun en temel nedenleri arasında Fransa'nın bölgedeki yerleşik düzen ve bunun unsurlarıyla kurduğu iyi ilişki ve halk hareketlerinin bu ilişkinin geleceğine yönelik tehditler oluşturması gösterilebilir. Fakat Tunus üzerinde gelişen ihtiyatlı bekle ve gör politikası, gösterilerin diğer ülkelere yayılması ve sonuç üretmeye başlamasıyla birlikte Arap Baharı lehine bir pozisyona dönüşmüştür.¹³ Özellikle Libya'da Kaddafi rejiminin devrilmesinde gerek NATO'nun askerî müdahalesini örgütlemeye ve gerekse sahada operasyonel seviyede oynadığı

öncü rol ile Fransa, Libya'nın bu süreçte geleceğini şekillendiren başat aktörlerden biridir. Ancak ilerleyen süreçlerde Mısır'da Sisi ve Libya'da Hafter lehine aldığı pozisyon ile Fransa, bölgesel siyasette kendini karşı devrimci otoriter rejimler ile birlikte konumlandırmıştır.

Nicolas Sarkozy sonrası 2017 yılı itibarıyla Emmanuel Macron'un cumhurbaşkanlığıyla birlikte Fransa'nın Ortadoğu politikası yeni bir ivme kazanmıştır diyebiliriz. Bölgesel krizlere her zamankinden yoğun ve müdahaleci bir şekilde müdahil olmaya başlayan Fransa, Libya'da hem askerî ve siyasi olarak darbeci Hafter'i desteklemiş hem de ara bulucuk faaliyetleri ile diplomatik alanda süreci yönlendirmeye çalışmıştır. Doğu Akdeniz'de doğrudan sınırı olmamasına buradaki jeopolitik dengeleri Türkiye'yi hedef alarak şekillendirmeye çalışmıştır.

Macron yönetimindeki Fransa'nın yaşadığı iç siyasetteki ekonomik ve siyasi sıkışmaların

dış politika alanına yansıdığı ve iç siyasetteki sıkışmaların maceracı bir dış politika ürettiği noktasında genel bir görüş hâkimdir. Bu noktada 2017 yılında Macron'un Avrupa'da yükselen aşırı sağın bir sonucu olarak Marine Le Pen karşıtı koalisyonun adayı olarak ikinci turda Fransa Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. Ancak izlediği elitist, toplumun zengin kesimlerini önceleyen ve buradan doğan ekonomik yükümlülükleri de ekstra vergiler yoluyla alt ve orta sınıfa yükleyen ekonomi politikaları sebebiyle neoliberal çevreler tarafından öne çıkarılan Macron, ülkesinde kısa süre içinde önemli bir itibar ve prestij kaybı yaşamıştır. Özellikle bu ekonomik politikaların toplumsal yansıması olarak başlayan ve ülkeyi kasıp kavuran "Sarı Yelekliler Hareketi" (yellow vest movement) bunun en önemli göstergelerindendir.¹⁴

Fransa'nın dünya siyasetini önemli bir şekilde etkilediği 19. ve kısmen 20. yy artık geride kalmış durumdadır. Fransa her ne kadar Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK)'nın beş daimî üyesinden biri olsa da ekonomik, siyasi ve teknolojik kapasite açısından artık tek başına büyük güçler kulübünün bir üyesi değildir. Fransa'nın varlığı ancak Avrupa Birliği (AB) ile birlikte değerlendirildiğinde ABD, Çin ve Rusya arasında dönen çok-kutupluluk tartışmalarında bir anlam ifade etmektedir. Burada Macron'un Fransa önderliğinde AB'yi uluslararası siyasette yeni bir kutup olarak konumlandırma çabalarının da¹⁵ sonuç vermesi pek muhtemel gözükmemektedir. Çünkü AB içinde Fransa'nın Almanya'nın gücünü hem ekonomik hem de siyasi açıdan dengeleme ve yönlendirme kapasitesi yoktur. Buna ilaveten AB Ordusu gibi sadece söylem düzeyinde kalan ve gerçekleştirilmesi pek mümkün olmayan söylemlerde Fransa'nın güvenilirliğini zedelemektedir. Bu noktada 2008 ekonomik krizi sonrasında başlayan AB'nin siyasi ve

ekonomik krizlerinin önemli kırılگانlıklar ve sorunlar yarattığı süreçte takip eden mülteci sorunu, Brexit, aşırı sağın yükselmesi ve son olarak küresel Covid-19 salgınında verilen başarısız sınav AB projesine olan güveni ciddi bir şekilde sarsmıştır.

Tüm bu krizlerin sonucu olarak Macron'un dış politikada izlediği agresif söylem ve tutum

Arap Baharı ile birlikte ve özellikle karşı-devrimci pozisyona kaymasıyla birlikte Fransa'nın izlediği müdahaleci ve otoriter rejimleri önceleyen politikaları, Fransız dış politikasını şekillendiren insan hakları ve terörle mücadele gibi iki temel söylemsel unsurla gitgide daha fazla çelişir hâle gelerek söylem-eylem pratiği etrafında güvenilirliğini kaybetmiştir.

bu krizlerin dış politikada yakalanacak zafer ile giderilebileceğine dair iyimser ve bir o kadar naif düşünceye dayanmaktadır. Bu noktada popülist ve milliyetçi bir yaklaşımla Kuzey ve Sahra-altı Afrika ülkeleri başta olmak üzere eski sömürge ülkelerinde izlediği aktif dış politika üzerinden kazanımlar elde edip yeniden bir "süper güç" statüsü elde etme peşindedir.¹⁶ Bu noktada, Fransa için Ortadoğu küresel siyasette kendini ispatlama alanı olarak öne çıkmaktadır ve bu bölgede izlediği dış politika da bunun bir yansıması olarak değerlendirilmelidir.¹⁷ Arap Baharı ile birlikte ve özellikle karşı-devrimci pozisyona kaymasıyla birlikte Fransa'nın izlediği müdahaleci ve otoriter rejimleri önceleyen politikaları, Fransız dış politikasını şekillendiren insan hakları ve terörle mücadele gibi iki temel söylemsel unsurla gitgide daha fazla çelişir hâle gelerek

söylem-eylem pratiği etrafında güvenilirliğini kaybetmiştir.¹⁸ Özellikle Ortadoğu'da Cezayir, Suriye, Libya, Tunus gibi ülkelerde nüfuz alanını kaybettiğçe daha agresif bir dış politika izleme yoluna gitmiştir.¹⁹

Fransa'nın bölgede izlediği Sisi ve Hafter gibi darbeci unsurları desteklemek üzerinden

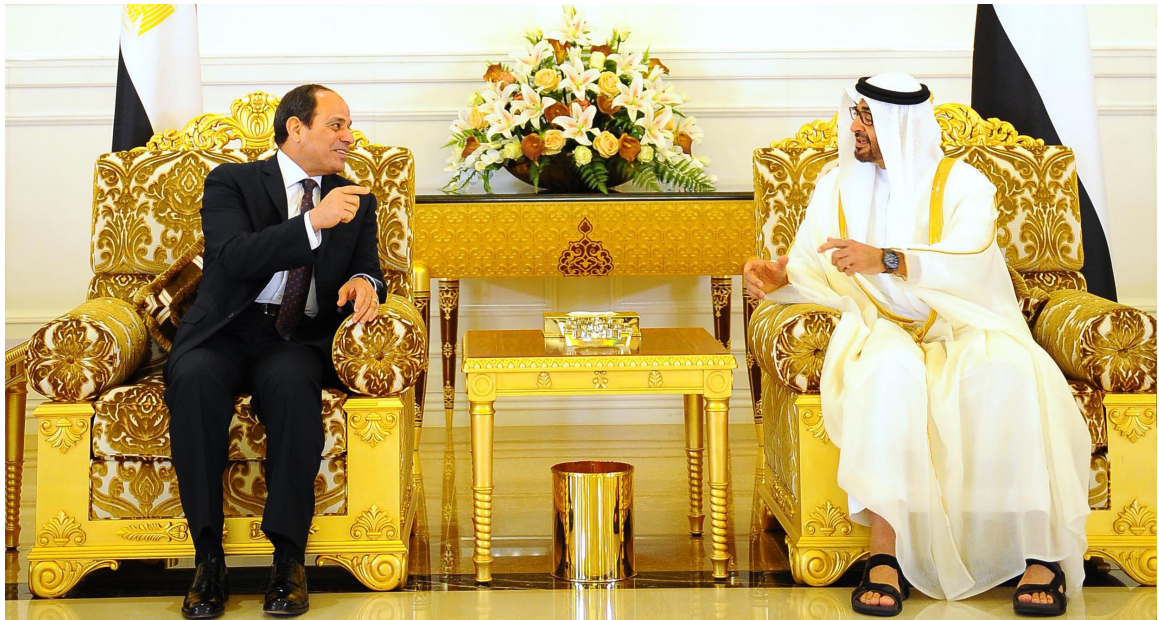
Fransa'nın bu doğrultuda izlediği dış politikanın esas gayesi bölgede bu yapılar üzerinden elde ettiği diplomatik, ekonomik ve askerî kazançlar üzerinden kendini yeniden küresel siyaset sahnesinin başat aktörleri arasında konuşturarak çok kutupluluk söylemi altında büyük güçler mücadelesinin bir aktörü olmaktır.

dır. Bu ülkeler bölge halklarına karşı seküler ve otoriter diktatörler üzerinden kontrol edilebilir bir bölgesel düzen istemektedir. Fransa'nın bu doğrultuda izlediği dış politikanın esas gayesi bölgede bu yapılar üzerinden elde ettiği diplomatik, ekonomik ve askerî kazançlar üzerinden kendini yeniden küresel siyaset sahnesinin başat aktörleri arasında konuşturarak çok kutupluluk söylemi altında büyük güçler mücadelesinin bir aktörü olmaktır. Fransa, özellikle Ortadoğu'da ABD'nin doğrudan müdahaleden kaçınan tutumuyla yarattığı siyasi boşluğu Körfez ülkeleriyle geliştirdiği iş birlikleriyle doldurmaya çalışmakta ve bu iş birlikleri üzerinden de diğer bölge ülkelerini dizayn etme siyaseti izlemektedir.

3. Karşı-devrimci Siyaset ve İş Birliğinin Tezahürleri

Yukarıda genel çerçevesini çizdiğimiz üzere Fransa ve BAE'nin Arap Baharı sonrasında Ortadoğu'da izledikleri dış politikalar karşı-devrimci çizgide kesişmektedir. Bu iki ülke özellikle Mısır, Libya, Yemen ve Türkiye ile alakalı konularda benzer siyasi pozisyonlar almış

şekillenen Ortadoğu politikası BAE, Suudi Arabistan ve İsrail gibi karşı-devrimci ülkelerin bölgeye dair gelecek tasarımı ile uyumakta-

ve bu pozisyonlar etrafında bu ülkelere yönelik izledikleri politikalarda ekonomik, askerî ve diplomatik iş birliğine gitmişlerdir. Bu sebeple takip eden bölümlerde spesifik olarak bu ülkelerin Arap Baharı sonrasında Mısır, Libya, Yemen, Türkiye ve Doğu Akdeniz konularında izledikleri politikar ele alınacak ve bu çerçevede içinde Fransa ve BAE'nin kesişen ortak eylemleri, amaçları ve vizyonları açıklanacaktır.

3.1. Mısır

Mısır, bölgesel siyasetteki öncü statüsü ve tarihsel liderliği nedeniyle karşı devrimci devletler için oldukça stratejiktir. Bu sebeple Mısır'daki bir değişim bütün bölgeyi etkileme potansiyeline sahiptir. Nasıl ki Mısır'da başarılı bir demokratik geçiş tüm bölge için bir örnek teşkil edecekse tam tersi bir şekilde geriye dönüş de benzer bir etki yaratarak Arap Baharı öncesi statükonun tekrar diriltilemesinin önünü açacaktır. Bunun farkında olan BAE, Mısır'daki İhvan Hareketi'nin yükselişinden rahatsız olan aktörlerin başında gelmektedir. Sisi darbesinin gerçekleştirilmesinde ve sonrasında ayakta kalmasının arkasındaki en büyük iki güç Riyad ve Abu Dabi yönetimleridir. Darbe sonrasında BAE, Mısır ile ilişkilerini her alanda derinleştirerek Sisi yönetimini siyaseten nüfuzu altına almıştır. BAE en az 18 milyar dolarlık ekonomik destek ile Sisi yönetiminin baş finansörlerinden bir olmuştur.²⁰

Mısır'daki darbeci Sisi rejiminin en büyük uluslararası destekçilerinin başında Fransa gelmektedir. Fransa'nın darbe yönetimine verdiği desteğin iki boyutu öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki, silah ve teknolojik ekipman satışlarıdır. Darbeyi takip eden süreçte Fransa kısa süre içinde ABD'yi de geçerek Mısır'ın en büyük silah tedarikçisi konumuna gelmiştir. Fransa sadece 2015 yılında Mısır'a 5.2 milyar euro değerinde 24 adet Rafale savaş uçağı

satmıştır.²¹ Fransız silah şirketlerinin ve hükûmetinin Sisi ile kurduğu ilişkinin temelinde Mısır halkının devlet otoritesi tarafından bastırılması yatmaktadır. Bu noktada yapılan yüksek teknolojili ağır silah satışları ve gözetleme, casusluk ve sansürleme gibi faaliyetlerin uygulanması alanlarında Fransa hükûmeti onayıyla Fransız şirketleri aktif bir şekilde rol oynamaktadır.²² İkinci boyut ise Fransa tarafından darbeci Sisi yönetimine uluslararası alanda verilen meşruiyettir. Hem AB'nin önde gelen üyesi hem de BMGK'nin 5 daimî üyesinden biri olarak Fransa'nın Sisi ile kurduğu ilişki darbeci yönetime uluslararası toplumda kabul ve meşruiyet sağlanmasında ön ayak olmuştur.

Sonuç olarak Fransa ve BAE, Mısır'da Sisi rejimini diplomatik, ekonomik ve askerî olarak destekleyen bir politika izlemiştirler. Bu ülkelerin Mısır ile kurduğu bu ilişki aynı zamanda bu iki aktörün Ortadoğu'da bölgesel düzene dair gelecek tasavvurlarının en güçlü ve net göstergesidir. Arap Baharı sonrası demokratik geçişi başarıyla tamamlamış ve tarihinde ilk defa kendi başkanını seçmiş bir Mısır'ı tekrar bir darbe ile eskiye döndürmek ve bu dönüşü ekonomik, askerî ve siyasi olarak destekleyerek meşrulaştırmak, Fransa ve BAE'nin karşı-devrimci modelinin daha sonra Libya'ya da taşınmak istenen ilk ayağı olarak değerlendirilebilir.

3.2. Libya

Fransa ve BAE, Libya'da NATO askerî operasyonu ile Kaddafi'nin devrilmesinde hem diplomatik hem de askerî olarak en aktif rolü oynayan ülkelerin başında gelmektedir. Takip eden süreçte iç savaşa sürüklenen Libya'da bu iki aktör yine diplomatik ve askerî olarak meşru hükûmete karşı darbeci Halife Hafter'ı destekleyerek ülkenin bir savaş sarmalına girmesinde önemli rol oynamışlardır.

Kaddafi'nin devrilmesini takip eden siyasi geçiş sürecinde Abu Dabi, Libya siyasetine müdahil olarak süreci kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirmeye çalışmıştır. Bölgesel olarak İslamcı grupları bu geçiş süreçlerinde geriletmeyi amaçlayan dış politikası, BAE'nin Libya'daki pozisyonunun genel çerçevesini oluşturmaktadır. İlk olarak Libya Genel Ulusal Kongresi'nde İslamcı eğilimli gruplara karşı seküler Mahmud Cibril gibi unsurları destekleyen BAE yönetimi daha sonrasında burada başarılı bir sonuç alamayınca daha agresif ve müdahaleci bir pozisyon alarak Halife Hafter üzerinden Libya'yı şekillendirmeye çalışmıştır. Hafter'ın meşru hükûmete karşı giriştiği darbe ülkeyi bir iç savaşa sürüklemiştir. Kurduğu paralel hükûmet yapılarıyla ülkeyi kendi askerî yönetimi altında kontrol etmeyi amaçlayan Hafter, aldığı dış destekler ile eski rejim kalıntılarını, seküler ve Medhali selefiller gibi aşırı dinci grupları meşru hükûmete karşı tek bir çatı altında toplamıştır.²³

Sisi rejiminden ilhamla Hafter merkezli otoriter bir Libya projesinin en büyük destekçisi yine Abu Dabi başta olmak üzere Suudi Arabistan-BAE ikilisidir. BAE, Hafter lehine geniş ölçekli bir askerî, ekonomik ve diplomatik destek süreci başlatmıştır. Bu eylemlere BM'nin başlattığı silah ambargosunu delmek de dâhildir. BAE'nin Hafter güçlerine olan askerî desteği çeşitli alanlarda kendini göstermiştir. Sağladığı hava desteği ile 2016 sonrası petrol sahaları da dâhil olmakla birlikte Hafter'ın kontrol alanının genişlemesinde önemli bir paya sahip olan BAE, aynı zamanda çeşitli askerî kara araçları, silahlar ve askerî helikopterler ile illegal Hafter güçlerinin başlıca silah tedarikçilerinden bir olmuştur.²⁴ Ayrıca Abu Dabi finansörlüğünde yaklaşık 1.500 Sudan ve Çadlı paralı asker Hafter saflarında savaştığı bilinmektedir.²⁵ BAE, silah desteğinin yanında ayrıca düzenlediği hava saldırılarıyla

da Libya'ya askerî olarak doğrudan müdahale etmiştir.²⁶

BAE, Babül Mendep, Hürmüz ve Süveyş gibi stratejik deniz ticareti rotalarını çeşitli askerî üsler ve ticari liman anlaşmaları ile kontrolünü hedefleyen bir deniz stratejisi politikası izlemektedir.²⁷ Bu yolla bölgesel askerî, siyasi ve ekonomik nüfuzunu etkili bir aktör olarak arttırmayı hedefleyen Abu Dhabi yönetimi Libya'yı Mısır ile birlikte bu stratejisinin önemli bir parçası olarak görmektedir.²⁸ BAE'nin Hafter lehine finanse ettiği paralı askerler, askerî teçhizatların yanı sıra aktif olarak kullandığı askerî üsler bu bağlamda değerlendirildiğinde Abu Dabi'nin Libya'daki varlığının boyutu ve hedefleri daha iyi anlaşılabilir.

Fransa'nın Libya iç savaşında aldığı pozisyonun eylem ve söylem üzerinden çatışan iki farklı boyutu vardır. Söylem boyutunda BM destekli Serrac hükûmetini destekleyen ve Hafter ile Serrac arasında ara buluculuk pozisyonu alan Fransa, işin eylem boyutunda ise darbeci Hafter'e ciddi oranda diplomatik ve askerî destek sağlamıştır. Bu çelişkili tutumun sebebi ise Fransa'nın, özellikle de Macron döneminde, Libya'daki siyasi, ekonomik ve askerî çıkarlarını koruma isteğidir.²⁹ Macron fırsatçı bir şekilde iç politika da elini güçlendirecek bir kaldıraç vazifesi görmesi için Libya'yı hızlı bir zafer kazanacağı bir alan olarak görerek BAE ve Suudi Arabistan'ın Libya politikasının peşine takılmıştır.³⁰

Fransa'nın Libya'daki politikası Mısır'daki ile benzerlik göstermektedir. Burada da Fransa, otoriter istikrar söylemi altında Hafter üzerinden eski düzene yani devrilmesine öncülük ettiği Kaddafi'nin otoriter-askerî diktatörlük rejimine benzer bir siyasi projeyi desteklemektedir. BAE gibi Fransa'da BM ambargosunu delerek Hafter'a silah temin etmiştir. Bunun en somut kanıtlarından biri ise 2019

yılında ABD tarafından satılan ve Fransa kaynaklı 4 anti-tank füzesinin Hafter güçlerine temin edildiğinin tespiti.³¹ Bir diğeri ise 2015 yılında Fransa tarafından Mısır'a satılan Rafael savaş uçaklarının Hafter tarafından askerî operasyonlarda aktif olarak kullanılmasıdır.³² Fransa ayrıca Haftar'a sahada doğrudan özel kuvvetler ve danışmanlar aracılığıyla destek vermiştir. Bu doğrultuda 2016 yılında 3 Fransız özel kuvveti sahada ölmüştür.³³ Fransa, Libya'daki sivilleri hedef alan drone saldırılarını yönetmek ve Hafter ordusuna anti-tank füzeleri sağlamaktadır.³⁴

Askerî desteğin dışında Fransa ayrıca Hafter'e ciddi diplomatik destek de vermiştir. Bu noktada Sisi senaryosuna benzer bir işlev ile Hafter'a uluslararası alanda meşruiyet kazandıran Fransa, onun agresif askerî tutumunun kaynaklarından biri hâline gelmiştir. Hafter'ın meşru Libya hükûmetini, sivilleri ve hastaneler gibi şehirlerin can damarlarını hedef alan askerî saldırıları bile Fransa'nın zımni onayını almış ve Fransa'dan tepki almamıştır. Bununla ötesinde Macron, Hafter'ı birçok uluslararası konferansa ve toplantıya davet etmiş ve Elysee Sarayı'nda ağırlamıştır. Bu da tüm insan hakları ihlallerine rağmen darbeye ve illegal bir savaş lordunun uluslararası alanda meşrulaştırılarak Libya çözüm sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak lanse edilmesine ön ayak olmuştur.³⁵ Fransa ayrıca 2019 yılında Hafter'ın Trablus'a karşı başlattığı askerî operasyon sonrasında AB'nin Hafter'ın saldırgan tutumunu sonlandırması için yapacağı ortak açıklamayı dahi engellemiştir.³⁶

Fransa Hafter kontrolü altındaki bölgelerden enerji başta olmak üzere fayda sağlama peşindedir. Bu çerçevede Fransa, Libya'dan petrol ihracatını arttırmanın yollarını aramakta ve Fransız şirketleri aracılığıyla ülkenin petrol sektöründe önemli bir pozisyon almayı

istemektedir. Bu doğrultuda Fransa'nın Libya petrollerine erişimi noktasında 2018 yılında Total'in Libya Ulusal Petrol Şirketi'nin bir yan kuruluşu olan Waha'dan %16,33'lük pay satın alması örnek gösterilebilir.³⁷

Fransa ayrıca Fizan'daki kabileler ile yakın ilişkileri vardır. Bu bölge hem sahip olduğu doğal kaynak zenginliği hem de Fransa'nın Nijer, Çad ve Mali gibi eski sömürgelerine ulaşımında konumu sebebiyle jeopolitik bir öneme sahiptir. Bu sebeple, Fransa'nın Hafter'i pervasızca desteklemesinin en önemli nedenlerinden biride Kuzey ve Batı Afrika'da Fransız çıkarlarının ve eski sömürge ülkelerine erişimin korunması noktasında güvenilir bir müttefik görmesidir.³⁸

Fransa ayrıca diplomatik gücünü kullanarak BAE'nin Libya'daki illegal faaliyetlerine karşı diplomatik koruma sağlamaktadır.³⁹ Askerî katkısının yanı sıra BAE için Fransa'nın önemi Fransa'nın BAE'nin insalık dışı, agresif ve çatışmacı politikalarına meşruiyet kazandırmasıdır. Bu noktada özellikle 2017 itibarıyla Macron'un Fransa'nın hem iç siyasetini yönlendirme hem de aşınan uluslararası nüfuz alanını arttırmak için aktif dış politika izleme açlığı, BAE'nin bölgesel aktiviteleri için diplomatik korunak vazifesi görmektedir.⁴⁰

3.3. Yemen

BAE ve Fransa iş birliğinin sahaya yansıdığı bir diğer alan ise Yemen'dir. Suudi Arabistan 2015 yılında Cumhurbaşkanı Abdurabbu Mansur el-Hadi'nin otoritesini tesis etmek ve Husilerin artan hâkimiyetini geriletme için Yemen'e "kararlılık fırtınası operasyonu" ile askerî müdahalede bulunmuştur. BAE'de bu operasyonun en büyük katılımcılarından. 2015'ten beri devam eden savaş Yemen'i harap ederek 100.000'den fazla kişinin hayatını kaybettiği, 3.6 milyon insanın yerinden edildiği

ve 24 milyonunun hayatta kalmak için doğrudan yardıma muhtaç olduğu dünyanın en trajik insani krizlerinden birini doğurmuştur.⁴¹

Diğer ülkelerde olduğu gibi Yemen'de de BAE ve Suudi Arabistan'ın savaş faaliyetlerin ve suçlarının en büyük destekçilerinden birisi sağladığı lojistik, askerî ve siyasi destek ile Fransa'dır.⁴² Fransız özel kuvvetlerinin Yemen'de bulunduğu ve BAE ordusu ile ortak hareket ettiği bilinmektedir.⁴³ Ayrıca Fransız askerî teknolojisi ve silahları, Suudi Arabistan ve BAE'nin savaşı sürdürmesinde stratejik bir rol oynamıştır. Fransız askerî istihbarat servisinin sızdırılan bilgilere göre Lerclerc tankları, Caesar topçu silahları, Mirage savaş uçakları, Damocles füze güdüm teknolojisi, gemiler ve helikopterler, Suudi Arabistan ve BAE tarafından Yemen'de aktif olarak kullanılan Fransız silahlarıdır. Bu ülkelere devam eden silah satışları ve Fransız silahları üzerinden Fransa'nın Yemen'deki insani krizde taraf olarak rol oynaması Fransa'nın Yemen'de işlenen savaş suçlarının ortağı olarak insan hakları örgütleri tarafından suçlanmasına sebep olmuştur.⁴⁴

Son olarak, Fransa'nın Yemen'de BAE operasyonlarına desteğinin yansımasının bir göstergesi olarak, Total'in %40 oranından hissesinin bulunduğu Balhaf'daki gaz ihracat tesisinin merkezinde BAE'nin askerî üssü ve tutuklulara işkence uyguladığı gizli hapishanesi bulundu. Fransa'nın kontrolündeki bir alanda böyle bir insan hakları ihlalinin yaşanmasına karşı Paris'in BAE'nin bu eylemlerine karşı sessiz kalması insan hakları örgütleri tarafından da tepki ile karşılanmıştır.⁴⁵

3.4. Türkiye Karşıtlığı

Fransa ve BAE'nin dış politikalarının kesiştiği bir diğer alan Türkiye'nin bölgedeki varlığını geriletmektedir. Bu iki ülke de çeşitli dip-

lomatik ve askerî araçlar kullanarak Türkiye'yi hedef almaktadırlar. Fransa ve BAE'nin Türkiye karşıtı politikalarının altında yatan neden yine Arap Baharı sonrasında gelişen devrim ve karşı devrim eksenli bölgesel siyasettir. Türkiye, Arap Baharı sürecinde otoriter rejimlere karşı halk hareketlerini desteklemiştir. Tunus, Libya ve Mısır gibi eski rejimlerin devrildiği ülkelerde siyasi geçiş süreçlerinin başarısını önceleyen Türkiye, bu ülkelerde demokratik yollar ile yönetimi devralan hükûmetleri destekleyen bir dış politika izlemiştir. Bu süreçte geçiş sürecindeki ülkeler için Türkiye demokratik ve müslüman çoğunluğa sahip bir ülke olarak başarılı bir model ülke olarak öne çıkmıştır. Buna karşılık Türkiye de demokratik vizyon etrafında ve yeni aktörler tarafından bölgesel sistemin tekrar organize edilmesinin en önemli destekçilerinden olmuştur.

Bu yeni aktörlerin başında Müslüman Kardeşler Hareketi ve benzer ideolojiyi benimseyen diğer gruplar gelmektedir. Özellikle Mısır ve Tunus başta olmak üzere demokratik geçiş süreçlerinde İslami eğilimli siyasi partiler ve gruplar büyük başarılar elde etmiştir. Bunun en önemli nedenleri arasında diğer grupların aksine bu tarz İslami eğilimli organizasyonların sahip olduğu tarihsel ve kurumsal tecrübeyle toplumların zihninde kazandıkları olumlu imaj ve demokrasi, eşitlik ve İslam'ı bir arada içeren siyasi söylemleri öne çıkmaktadır.⁴⁶ Bu anlamda, bölgesel siyasetin yeni aktörleriyle kurduğu ilişki üzerinden, Arap Baharı ile birlikte değişen Ortadoğu jeopolitiğinde Türkiye belirleyici bir aktör olarak bölgesel güç dengesindeki pozisyonunu güçlendirmiştir. Türkiye ayrıca karşı-devrim dalgası karşısında aynı pozisyonunu sürdürerek Mısır'da diplomatik ve Libya'da ise hem diplomatik hem de askerî olarak darbeler üzerinden eski düzene dönüşün karşısında durmuştur.

Türkiye'nin yerleşik bölgesel statükonun halk tabanlı demokratik unsurlar tarafından yeniden organize edilmesini içeren revizyonist siyaseti, statükoyu savunan karşı-devrimci ülkelerin çıkarları ile çatışmaktadır. Türkiye, başta BAE ve Suudi Arabistan'ın başını çektiği bu blok tarafından tehdit olarak algılanmaktadır. Bu sebeple, Türkiye'nin askerî, ekonomik ve diplomatik olarak geriletilmesi, Abu Dabi yönetiminin bölgesel siyasetinin temel yapı taşlarından biri olmuştur. Bu amaç doğrultusunda BAE, çeşitli alanlarda ve cephelerde Türkiye karşıtı faaliyetler yürütmüştür. Bunlardan başında iki ülkenin Libya'da izlediği farklı politikalar sonucu olarak birçok kez askerî ve diplomatik olarak karşı karşıya kalması gelmektedir. Bu anlamda Türkiye'nin UMH'ye olan desteği, BAE'nin Libya'da ve daha geniş bölgesel alanda yürüttüğü Türkiye karşıtı faaliyetlerin itici gücü hâline gelmiştir.

Dış politikanın yanında BAE, Türkiye'nin iç siyasetine müdahale etme girişimlerinde de bulunmuştur. Bunların başında 2016 yılında Fettullahçı Terör Örgütü (FETÖ) tarafından demokratik hükûmeti silah zoruyla devirmek için kalkışılan askerî darbe girişimini fonlamak gelmektedir. Bu kalkışma için BAE'nin 3 milyar dolar finansal destek verdiği bilinmektedir.⁴⁷ BAE ayrıca başta Amerika'da olmak üzere yoğun bir Türkiye-karşıtı legal ve illegal lobcilik faaliyetleri yürütmektedir. BAE, bu lobcilik faaliyetleri üzerinden ABD'nin Türkiye aleyhine politikalar izlemesi için çabalamaktadır. BAE'nin FETÖ bağlantılı kurum ve kişiler ile giriştiği ortak lobcilik faaliyetlerinin yanında medya alanında da kendini göstermektedir. Buna BAE tarafından fonlanan ve kaçak FETÖ zanlısı Yavuz Baydar'ın baş editörlüğünü yaptığı Londra merkezli haber sitesi Ahval örnek olarak gösterilebilir.⁴⁸ Abu Dabi yönetimi ayrıca çeşitli yöntemler ile Türkiye'yi savaşa çekme ve istikrarsızlaştırmaya çalışmakta-

dır. Kuzey Suriye'de PKK gibi ayrılıkçı terörist grupları desteklemek, Esad rejimine İdlib'de ateşkes koşullarını ihlal etmesi için rüşvet vererek Türkiye ve Rusya arasında gerilimi tırmandırmak ve Libya'da Mısır ve Türkiye'yi doğrudan karşı karşıya getirme çabaları bunlara örnek olarak gösterilebilir.⁴⁹

BAE'ye benzer bir şekilde Suriye, Libya, Doğu Akdeniz ve son olarak Afrika Sahel bölgesinde Fransa ve Türkiye farklı pozisyonlarda karşı karşıya gelmektedirler. Suriye ve Libya'da özellikle Türkiye'nin izlediği diplomatik ve askerî politikalar Fransa'nın çıkarlarıyla çatışmaktadır. Bahsettiğimiz gibi Fransa'nın Hafter güçlerine ve Türkiye'nin meşru UMH'ye olan desteğini üzerinden gerilen ilişkiler buna örnek olarak gösterilebilir. Bilindiği üzere Hafter 2019 yılında Trablus hükûmetine karşı kapsamlı bir askerî hareket başlatmıştır. Ancak devam eden süreçte Türkiye'nin askerî desteği ile bu hareket püskürtülmüş ve daha sonrasında ise karşı bir operasyon ile Hafter güçleri gerileterek UMH'ye bağlı güçler önemli bir zafer kazanmıştır. Türkiye'nin desteği ile mümkün olan bu başarı BAE-Fransa ikilisinin Hafter merkezli Libya planlarının mevcut şartlar altında çökmesine sebep olmuştur.

Benzer bir şekilde Türkiye'nin Suriye'de izlediği politika da Fransa'nın buradaki alanını ve rolünü kısıtlamıştır. Özellikle Trump'ın Suriye'den geri çekilme kararı Fransız özel kuvvetlerini ve Fransız müttefiki terörist PYD unsurlarını sahada desteksiz bırakarak Türkiye ve Rusya'ya alan açmıştır. Bu da belli ölçüde Fransa'nın Suriye'nin geleceğinden dışlanması anlamına gelmektedir.⁵⁰ Fransa ayrıca kuzey Suriye'de Türkiye'deki ayrılıkçı terör örgütü PKK'nın Suriye uzantısı olan PYD ve YPG gibi terör gruplarını desteklemektedir. Fransa, silah ve eğitim desteğinin yanı sıra bu unsurlar ile başkan seviyesinde bire bir gö-

rüşerekte uluslararası toplumdan bu gruplar için meşruiyet devşirmeye çalışmaktadır.⁵¹ Bu sebeple Türkiye'nin Suriye'de PYD terör unsurlarına karşı düzenlediği başarılı askerî müdahaleler Fransa'nın bu gruplar üzerinden yürütmeye çalıştığı Suriye stratejisini akamete uğratmıştır.

Türkiye yürüttüğü Afrika açılımı çerçevesinde Sahel bölgesi ülkeleriyle ilişkileri diplomatik ve ekonomik alanlarda ciddi bir şekilde geliştirmektedir. Kuzey Afrika'dan Afrika Boynuzu'na Türkiye'nin artan stratejik varlığı Ortadoğu jeopolitiğin bir uzantısı olarak Afrika üzerinden de Fransa-BAE ve Türkiye arasında bir jeopolitik gerilim hattı oluşturmaktadır.⁵² İnsani yardımlar, artan ticari ilişkiler ve güvenlik anlaşmaları ile bölgedeki varlığını arttıran Türkiye, bölgenin eski sömürgeci aktörü Fransa tarafından kendi nüfuz alanına bir tehdit olarak görülmektedir. Fransa'nın Türkiye'ye karşı tutumunu etkileyen bir diğer da unsur da Türkiye'nin Sahel bölgesindeki artan etkisidir. Mali'de 2012 yılında gerçekleşen darbe sonrasında Fransa Moritanya, Mali, Niger, Burkina Faso ve Çad'dan oluşan G-5 Sahel bloku adı altında bölgedeki faaliyetlerini ve askerî varlığını terör ile mücadele söylemi etrafında arttırmıştır. Fransa'nın bu tek taraflı ve fırsatçı söylemler altında giriştiği ve bölgede istikrarsızlığa sebep olan politikalar yine Türkiye tarafından ciddi ölçüde eleştirilmektedir.⁵³ Sahel bölgesi ayrıca Fransa ve BAE iş birliğinin yansıdığı bir diğer alandır. Fransa'nın G5 Sahel Platformu etrafında izlediği politikaların ve bölgedeki askerî varlığının en önemli diplomatik ve finansal destekçisi olarak BAE ve Suudi Arabistan öne çıkmaktadır. Bu çerçeve de iki ülke Fransa'nın bölgedeki askerî varlığını finanse etmek için teröristler ile mücadele adı altında 130 milyon euro değerinde destekte bulunmuştur.⁵⁴

Sonuç olarak Türkiye'nin Fransa'ya ve onun etki alanına karşı bahsettiğimiz ülkelerde alan kazanması Fransa'nın Türkiye'yi çeşitli alanlarda hedef almasının en önemli nedenlerin-

Çünkü Ortadoğu'yu kendi büyük güç statüsü ve siyaseti için bir kaldıraç olarak gören Fransa'nın burada kurgulamaya çalıştığı düzeni Türkiye attığı çeşitli adımlar ile bozmaktadır.

dendir. Bu durum Fransa'nın bölgesel çıkarlarıyla çatışmaktadır.⁵⁵ Çünkü Ortadoğu'yu kendi büyük güç statüsü ve siyaseti için bir kaldıraç olarak gören Fransa'nın burada kurgulamaya çalıştığı düzeni Türkiye attığı çeşitli adımlar ile bozmaktadır. Bunun en güncel örneği Doğu Akdeniz üzerinden iki ülke arasında gerilen ilişkilerdir.

3.5. Doğu Akdeniz

Doğal gaz keşifleriyle birlikte Doğu Akdeniz birçok bölgesel ve küresel aktörün müdahil olduğu jeopolitik çekim merkezi hâline gelmiştir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin (GKRY) tek taraflı ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni (KKTC) yok sayarak yaptığı münhasır ekonomik bölge (MEB) ilanları ve doğal gaz arama ruhsatlandırması yapması etrafında başlayan deniz yetki alanları tartışması bölgenin temel ihtilaf noktası olmuştur. Takip eden süreçte Yunanistan, Mısır, İsrail ve GKRY'den oluşan ittifak ağı, Akdeniz'e en uzun sınıra sahip olan Türkiye'yi denklemin dışında bırakacak şekilde bölgeyi paylaştırmayı amaçlayan bir politika izlemişlerdir.

Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de kendisini dışarda bırakan ittifak ağına cevabı Kasım

2019'da Libya ile yaptığı mutabakat ile karşılıklı olarak deniz yetki alanını belirlemek olmuştur. Bu anlaşma daha sonra uluslararası hukuka uygun olarak BM tarafından 30 Eylül 2020 tarihinde tescil edilmiştir.⁵⁶ Bu anlaşma gereğince iki ülke arasında yetki alanlarının belirlenmesi, Türkiye'yi dışlayarak kurulmaya çalışılan bir Akdeniz düzeninin bozulması noktasında stratejik bir öneme haizdir. Anlaşma hem Türkiye'nin onayı olmadan bir boru hattı projesinin inşasının önünü kesmiş hem de yetki alanlarının paylaşımında egemenlik haklarını kararlı bir şekilde koruyacağını belirterek Yunanistan'ın Meis gibi uluslararası hukuka göre karasuları dışında deniz yetki alanı bulunmayan adalar üzerinden yürüttüğü yayılmacı politikanın önünü almıştır.⁵⁷

Bu çerçevede Türkiye ilan edilen kara suları alanında Oruç Reis gemisi ile Türk donanması eşliğinde sismik araştırma faaliyetlerine başlamıştır. Türkiye'nin bu hamlesine karşısında Yunanistan, uluslararası deniz hukukuna ayrı bir şekilde Meis adası üzerinden Türkiye'nin faaliyetlerini tek taraflı ve hukuksuz ilan ederek Fransız himayesi altında konuyu bir AB ve Türkiye krizi hâline getirmeye çalışarak kendi

tezlerini Türkiye'ye dayatma yoluna gitmiştir. Ağustos 2020'de alevlenen bu son kriz, Libya anlaşmasıyla bölgede aktif bir şekilde uluslararası hukuka uygun olarak kendi egemenlik alanlarını koruma noktasında "kırmızı çizgi" çeken Türkiye ile Yunanistan'ın yayılmacı taleplerini destekleyerek Türkiye'yi yeni Doğu Akdeniz güç denkleminde sınırlandırmaya ve geriletmeye çalışan karşı bloğun çatışmasının bir sonucudur.

Bu bloklaşmanın öne çıkan iki unsuru Fransa ve BAE'dir. Fransa ve BAE, Mısır ve Libya'da aldıkları pozisyonlar ile yeni şekillenmekte olan Doğu Akdeniz jeopolitiğini kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmek istemektedir. İki ülke ortaklığının kesiştiği bir diğer alan Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin yetki ve gücünü sınırlandırmaktır. Bu doğrultuda, iki ülkede Doğu Akdeniz'deki Yunanistan ve GKRY'nin Türkiye ve KKTC'nin haklarını hiçe sayarak izlediği yayılmacı ve uluslararası hukuka aykırı politikaların başta gelen destekçilerindendir.

BAE, Türkiye'yi dışlayarak Doğu Akdeniz'deki doğal gazın Avrupa'ya taşınmasını hedefleyen Yunanistan, GKRY ve İsrail ortaklığındaki EastMed Boru Hattı Projesi'nin de en önemli bölgesel destekçilerindendir. Doğu Akdeniz'de doğal gaz meselesi etrafında şekillenen Türkiye karşıtı bloklaşmanın daha ileri bir boyuta taşınarak siyasi bir yapıya dönüştürülmesi fikri BAE'nin buradaki pozisyonunun altında yatan temel saiklerinden biridir.⁵⁸ Bu tarz bir siyasi yapının anlaşması Ocak 2019'da imzalanmış ve doğal gaz kaynaklarının çıkarılması ve ihracatının teşviki hedefiyle, Eylül 2020'de Doğu Akdeniz Gaz Forumu adı altında Mısır merkezli olarak İsrail, Yunanistan, GKRY, İtalya ve Ürdün tarafından kurulmuştur.⁵⁹ Ancak nihai hedefin Türkiye olduğu aşikârdır. Çünkü Doğu Akdeniz'e en uzun sınırı bulunan Türkiye bu foruma dâhil veya davet edilmez-

ken Fransa'nın katılımcı olarak başvurması ve coğrafi bir bağı olmayan BAE'nin İsrail tarafından foruma katılmasının teklif edilmesi bunun en net göstergesidir.⁶⁰ Diplomatik desteğinin yanında, BAE ayrıca Yunanistan'a ve onun taleplerine olan desteğini askerî olarak da göstermektedir. Bu doğrultuda BAE, Yunanistan ordusuyla ortak eğitim ve tatbikat için Girit adasına 4 adet F-16 savaş uçağı göndermiştir.⁶¹

Fransa, Doğu Akdeniz'de Yunanistan'ın haksız taleplerinin arkasında durmuş ve Türk-Yunan gerilimini körükleyen bir politika izlemiştir. Yaptığı açıklamalar ile sürekli AB'yi Türkiye'ye karşı pozisyon almaya davet eden Macron, doğrudan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı hedef gösteren açıklamalarıyla Türkiye'ye karşı uluslararası toplumu harekete geçirme arayışlarına girmiştir.⁶² Fransa izlediği bu politikayla iki açıdan fayda sağlayarak krizi fırsata çevirmeye çalışmıştır. Bunlardan ilki Türkiye'nin sözde tek taraflı agresif tutumunu sınırlandırmak söylemi altında Yunanistan taleplerini desteklemek için Doğu Akdeniz'de askerî varlığını arttırma yoluna gitmek olmuştur.⁶³ Bir diğeri ise Fransa'nın Yunanistan'a silah ihracatını arttırmasıdır. Yunanistan'ın açıkladığı 10 yıl içerisinde yapılacak 10 milyar euro değerindeki askerî harcama planından en büyük payı Fransa'nın alması öngörülmektedir. Yunanistan'ın Fransa'dan alacağı 18 adet Rafale savaş uçağı, füzeler ve mevcut Mirage savaş uçaklarının bakımını içeren paket için anlaşmanın son aşamada olduğu bilinmektedir.⁶⁴

Fransa'nın Doğu Akdeniz politikasını şekillendiren temel motivasyon kaynaklarından biri enerjidir. Fransız enerji devi Total üzerin-

den Doğu Akdeniz enerji denkleminde payını almak isteyen Fransa, özellikle Yunanistan ve GKRY'nin verdiği yetkiler üzerinden bölgedeki faaliyetlerini arttırmaktadır. Fransa'nın, Yunanistan ve GKRY taleplerinin arkasında durarak Türkiye'yi hedef almasının altında bu jeostratejik neden yatmaktadır.⁶⁵

Sonuç olarak Doğu Akdeniz, Fransa ve BAE ortaklığının öne çıktığı en güncel alandır. İki ülkede yeni şekillenmekte olan jeopolitik denklemden Türkiye'yi dışlamaya yönelik politikalar izlemektedir. Bu politikaların başında Türkiye'ye karşı politikalarında Yunanistan ve GKRY'ye diplomatik ve askerî olarak verilen destek gösterilebilir. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi Fransa ve BAE ortak askerî tatbikatlar ve silah satışları ile Yunanistan'ın pozisyonunu Türkiye'ye karşı desteklemeyi ve Türkiye'yi belli ölçüde caydırmayı amaçlamaktadır. Öte yandan Türkiye'nin bölgedeki faaliyetlerinin uluslararası hukuka aykırı olduğu ve Yunanistan ve GKRY'nin yetki alanlarını ihlal ettiği söylemi üzerinden sık sık ortak bildirilerle⁶⁶ Türkiye'nin faaliyetlerinin uluslararası toplumda kınanması Fransa ve BAE'nin, Doğu Akdeniz'deki iş birliğinin diplomatik boyutunu ortaya koymaktadır. Bu boyut aynı zamanda Ortadoğu özelinde oluşan blok siyasetinin Doğu Akdeniz'e yansımaları içermektedir. Fransa, BAE, Mısır, Suudi Arabistan, İsrail gibi ülkelerden oluşan bu bölgesel güç bloğu, Doğu Akdeniz özelinde Yunanistan'ı da kendine eklemleyerek Doğu Akdeniz jeopolitiğini siyasi, ekonomik ve askerî boyutlarıyla şekillendirmeye çalışmaktadır.

Sonuç

Arap Baharı sonrası bölgesel denklemden Fransa ve BAE arasındaki iş birliği özellikle dış politika alanında belirli bölgelerde ortak hareket etme şeklinde gelişmiştir. İki ülke arasındaki askerî, ekonomik ve kültürel alanlarda hızla gelişen ilişkiler, Ortadoğu politikasında ortak vizyon çerçevesinde başta Mısır, Libya, Yemen, Türkiye ve Doğu Akdeniz politikaları olmak üzere birçok alanda kendini göstermiştir. Bu ortak vizyonun temelinde Arap Baharı ile sarsılan eski statükoyu tekrar tesis etmeyi amaçlayan karşı-devrimci siyaset yatmaktadır. Mısır ve Libya örneğinde açıkça görüldüğü gibi Fransa ve BAE, otoriter ve seküler diktatörlük rejimleri etrafında organize edilen bir bölgesel düzen tasavvur etmektedir. Bu amaç doğrultusunda iki ülke aynı çizgide, Sisi ve Hafter gibi darbeci aktörleri askerî, ekonomik ve diplomatik araçlarla desteklemektedir. Türkiye'nin Arap Baharı sonrasında halkların taleplerini önceleyen dış politikası sebebiyle Fransa ve BAE'nin dış politikalarının kesiştiği bir diğer öne çıkan konu ise Türkiye karşıtlığıdır. Özellikle Türkiye'nin Suriye, Libya ve Doğu Akdeniz'de izlediği oyun bozucu dış politika Fransa ve BAE'nin bölgesel planlarını ciddi ölçüde sekteye uğratarak bu ülkelerin daha agresif politikalar izlemesine yol açmıştır.

2013 yılı sonrasında Ortadoğu'da büyük oranda etkili olan karşı-devrimci blok siyaseti, sarsılan eski düzeni statükocu aktörlerin çıkarları etrafında tekrar tesis etmeyi amaçlamaktadır. Mısır ve Suriye gibi geleneksel Arap siyasetinin merkezi olan ülkelerin Arap Baharı sonrası süreçte sahneden çekilmesi, Ortadoğu'da güç dengesinin Körfez ülkeleri lehine kayışı sürecini hızlandırmıştır. Bu çerçevede müdahaleci politikalar ile bölgedeki güç boşluğunu doldurarak nüfuz alanını geliştirmeyi amaçlayan Körfez ülkelerinin başında BAE gelmektedir. Karşı-devrimci çizgi içinde gelişen Abu Dabi'nin müdahaleci dış politikası esasında BAE'yi bölgesel bir güç olarak Ortadoğu siyasetinin merkezine yerleştirmeyi hedeflemektedir. Benzer bir şekilde Fransa da bölgeyi kendini tekrar uluslararası siyasette belirleyici bir aktör olarak konumlandırma arayışı içinde "büyük güç" statüsünü takviye etmek için bir zıplama tahtası olarak görmektedir. Sonuç olarak Fransa ve BAE'nin 2013 yılı sonrasında Ortadoğu'da izledikleri dış politikanın merkezinde karşı-devrim merkezli siyaset yatmaktadır. Bu siyasetin özünü ise bölgesel güç boşluğunu kendi güç ve etki alanını genişleterek doldurmayı amaçlayan çıkar temelli motivasyonlar oluşturmaktadır.

Kaynakça

- ¹ “Camp de la Paix (Peace Camp)”, Airforce Technology, <https://www.airforcetechnology.com/projects/campdelapaixpeacecam/>
- ² “United Arab Emirates”, France Diplomacy, <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/united-arab-emirates/#:~:text=Ms%20Elizabeth%20Borne.,Economic%20relations,a%20wide%20range%20of%20sectors>.
- ³ “Mubadala commits to invest in \$10 billion French fund”, Gulf News, 24 Şubat 2020, <https://gulfnews.com/business/mubadala-commits-to-invest-in-10-billion-french-fund-1.69926857>
- ⁴ “UAE Still a Top Client as French Arms Sales Fall”, The Defense Post, 3 Haziran 2020 <https://www.thedefensepost.com/2020/06/03/uae-still-a-top-client-as-french-arms-sales-fall/>
- ⁵ “United Arab Emirates”, France Diplomacy, <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/united-arab-emirates/#:~:text=Ms%20Elizabeth%20Borne.,Economic%20relations,a%20wide%20range%20of%20sectors>
- ⁶ “Macron: Culture cornerstone of France-UAE relations”, Gulf News, 16 Mart 2018, <https://gulfnews.com/uae/government/macron-culture-cornerstone-of-france-uae-relations-1.2189159>
- ⁷ Kristian Coates Ulrichsen, The United Arab Emirates Power, Politics, and Policymaking (New York: Routledge, 2017).
- ⁸ Murat Rantisi ve Emrah Kekilli, “Birleşik Arap Emirlikleri Dış Politikası”, SETA Analiz No.208, 2017.
- ⁹ Mazhar al-Zo’by ve Birol Başkan, “Discourse and oppositionality in the Arab Spring: The case of the Muslim Brotherhood in the UAE”, International Sociology, 30(4), 401-417, 2015.
- ¹⁰ Marc Lynch, The New Arab Wars Uprisings and Anarchy in the Middle East (the United States of America: Public Affairs, 2016).
- ¹¹ Hakim El Karoui, “A new strategy for france in a new arab world,” Institut Montaigne, Rapor, Ağustos 2017, s.6.
- ¹² “Trends In International Arms Transfers, 2019”, SIPRI ,Fact Sheet, Mart 2020
- ¹³ Manuel Lafont Rapnouil, “Alone in the desert? How France can lead Europe in the Middle East”, European Council On Foreign Relations, Policy Brief No.251, Nisan 2018, s.8.
- ¹⁴ Tarek Cherkaoui, “Emmanuel Macron’s Presidency: Vision or Mirage?”, TRT World Research Centre, Policy Outlook, 16 Eylül 2020.
- ¹⁵ Ronald Tiersky, “Macron’s World How the President Is Remaking France”, Foreign Affairs, Ocak/Şubat 2018, <https://www.foreignaffairs.com/articles/europe/2017-12-12/macrons-world>
- ¹⁶ Talha Köse, “Macron’un Tehlikeli Stratejik Arayışları”, Sabah, 05 Eylül 2020, https://www.sabah.com.tr/yazarlar/perspektif/talhakose/2020/09/05/macronun-tehlikeli-stratejik-arayislari?f=sm&utm_source=twitter.com
- ¹⁷ Manuel Lafont Rapnouil, age, s.7.
- ¹⁸ Hakim El Karoui, age. s.11.
- ¹⁹ İsmail Numan Telci, “Has France lost all relevance in the Middle East?”, TRT World, 26 Kasım 2019, <https://www.trtworld.com/opinion/has-france-lost-all-relevance-in-the-middle-east-31683>

- ²⁰ İsmail Numan Telci, *Mısır Devrim ve Karşı Devrim* (İstanbul: Seta Yayınları, 2017), pp. 230-236.
- ²¹ “European Arms Sales to Egypt”, The Tahrir Institute for Middle East Policy, 29 Ekim 2018, <https://timep.org/reports-briefings/timep-briefs/european-arms-sales-to-egypt/>
- ²² Akram Kharief, “How France ignored European promises and armed Sisi’s Egypt”, Middle East Eye, 4 Temmuz 2018, <https://www.middleeasteye.net/news/how-france-ignored-european-promises-and-armed-sisis-egypt>
- ²³ Emrha Kekilli, “Anatomy of the Libyan Crisis”, Insight Turkey, 19(3), 159-179, 2017, s.167-177 .
- ²⁴ Aidan Lewis, “Covert Emirati support gave East Libyan air power key boost: U.N. report”, Reuters, 9 Haziran 2017, <https://www.reuters.com/article/us-libya-security-idUSKBN1902K0>
- ²⁵ Mohammad Ayesh, “Arabic press review: UAE-backed fighters from Sudan and Chad join Haftar”, Middle East Eye, 23 Aralık 2019, <https://www.middleeasteye.net/news/arabic-press-review-3>
- ²⁶ Kristian Coates Ulrichsen, age, s.199.
- ²⁷ İsmail Numan Telci and Tuba Öztürk Horoz, “Military Bases in the Foreign Policy of the United Arab Emirates”, Insight Turkey, 20(2), 143-165, 2018.
- ²⁸ Muhittin Ataman ve Mehmet Ali Karaduman, “BAE ve Suudi Arabistan’ın Libya Krizine Müdahalesi Haklın İradesine Darbe Siyaseti”. SETA Analiz No. 308 2020, pp. 8-13.
- ²⁹ Leonard Faytre, “İmkan ve Kısıtlar Arasında Fransa’nın Libya Politikası”, Libya Krizi Bölgesel ve Küresel Aktörlerin Politikaları (ed.) Burhanettin Duran ve Muhittin Ataman, 223-236 (İstanbul: SETA Yayınları, 2020).
- ³⁰ Paul Taylor, “France’s double game in Libya”, Politico, 04 Nisan 2019, <https://www.politico.eu/article/frances-double-game-in-libya-nato-un-khalifa-haftar/>
- ³¹ Eric Schmitt and Declan Walsh, “U.S. Missiles Found in Libyan Rebel Camp Were First Sold to France”, The New York Times, 09 Temmuz 2019, <https://www.nytimes.com/2019/07/09/world/middleeast/us-missiles-libya-france.html>
- ³² Abdulkader Assad, “Mediapart: French warplanes sold to Egypt used to back up Haftar in Libya”, The Libya Observer, 21 September 2019, <https://www.libyaobserver.ly/news/mediapart-french-warplanes-sold-egypt-used-back-haftar-libya>
- ³³ Guma el-Gamaty, “Libya conflict: Is France an honest broker?”, Middle East Eye, 29 Mayıs 2018, <https://www.middleeasteye.net/opinion/libya-conflict-france-honest-broker>
- ³⁴ İsmail Numan Telci, “Has France lost all relevance in the Middle East?”, TRT World, 26 Kasım 2019, <https://www.trtworld.com/opinion/has-france-lost-all-relevance-in-the-middle-east-31683>
- ³⁵ Karim Mezran and Federica Saini Fasanotti, “France must recognize its role in Libya’s plight”, Atlantic Council, 21 Temmuz 2020, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/france-must-recognize-its-role-in-libyas-plight/>
- ³⁶ Gabriela Baczynska and Francesco Guarascio, “France blocks EU call to stop Haftar’s offensive in Libya”, Reuters, 10 Nisan 2019, <https://www.reuters.com/article/us-libya-security-eu-tajani-idUSKCN1RM1DO>
- ³⁷ Ahmad Ghaddar and Aidan Lewis, “Oil major Total expands in Libya, buys Marathon’s Waha stake for \$450 million”, Reuters, 02 Mart 2018, <https://www.reuters.com/article/us-total-libya-waha/oil-major-total-expands-in-libya-buys-marathons-waha-stake-for-450-million-idUSKCN1GE0Y6>
- ³⁸ Guma el-Gamaty, age.

- ³⁹ Giorgio Cafiero, "The UAE 'runs' France's Libya policy", TRT World, 21 Temmuz 2020, <https://www.trtworld.com/opinion/the-uae-runs-france-s-libya-policy-38285>
- ⁴⁰ Emadeddin Badi, "Russia Isn't the Only One Getting Its Hands Dirty in Libya", Foreign Policy, 21 Nisan 2020, <https://foreignpolicy.com/2020/04/21/libyan-civil-war-france-uae-khalifa-haftar/>
- ⁴¹ "Yemen Humanitarian Crisis", USA for UNHCR, <https://www.unrefugees.org/emergencies/yemen/>
- ⁴² Warda Mohamed and Tony Fortin, "How France Participates in the Yemen Conflict", OrientXXI, 12 Eylül 2017, <https://orientxxi.info/magazine/how-france-participates-in-the-yemen-conflict,1997>
- ⁴³ "French special forces 'working with UAE' in Yemen", The New Arab, 17 Haziran 2018, <https://english.alaraby.co.uk/english/news/2018/6/16/french-special-forces-working-with-uae-in-yemen>
- ⁴⁴ "Report: Classified Note Confirms French Weaponry in Yemen", Voice of America, 15 Nisan 2019, <https://www.voanews.com/europe/report-classified-note-confirms-french-weaponry-yemen>
- ⁴⁵ <https://orientxxi.info/magazine/unworthy-agreement-between-france-and-the-united-arab-emirates,4129>
- ⁴⁶ Abdullah Al-Arian, "Islamist Movements and the Arab Spring" In M. Kamrava (Ed.), Beyond the Arab Spring The Evolving Ruling Bargain in the Middle East. New York: Oxford University Press, 2014, pp. 99-130.
- ⁴⁷ Eva Thiebaud, "Unworthy Agreement Between France and the United Arab Emirates", OrientXXI, 10 Eylül 2020, <https://www.middleeasteye.net/news/qatar-crisis-uae-accused-bankrolling-turkey-coup>
- ⁴⁸ Gökhan Ereli, "How the UAE's Lobbying Instrument Works Abroad", Politics Today, 10 Mart 2020, <https://politicstoday.org/how-the-uaes-lobbying-instrument-works-abroad/>
- ⁴⁹ Amira Abo el-Fetouh, "The UAE is working against Turkey, but for how long?", Middle East Monitor, 10 Ağustos 2020, <https://www.middleeastmonitor.com/20200810-the-uae-is-working-against-turkey-but-for-how-long/>
- ⁵⁰ Fabrice Pothier, "Macron leads from the front with disruptive foreign policy", International Institute for Strategic Studies, 21 Kasım 2019, <https://www.iiss.org/blogs/analysis/2019/11/macron-foreign-policy>
- ⁵¹ <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-france-idUSKBN1H52V1>
- ⁵² Michael Tanchum, "Turkey Advances in Africa against Franco-Emirati-Egyptian Entente", The Turkey Analyst, 25 Ağustos 2020, <https://www.turkeyanalyst.org/publications/turkey-analyst-articles/item/646-turkey-advances-in-africa-against-franco-emirati-egyptian-entente.html>
- ⁵³ Samuel Ramani, "Turkey's Sahel strategy", Middle East Institute, 23 Eylül 2020, <https://www.mei.edu/publications/turkeys-sahel-strategy>
- ⁵⁴ "S. Arabia pledges \$100 million and UAE \$30 million for Sahel anti-terror force", France 24, 24 Aralık 2017, <https://www.france24.com/en/20171213-africa-counter-terrorism-sahel-saudi-arabia-pledges-100-million-uae-g5-macron>
- ⁵⁵ Ragıp Soylu, "France-Turkey feud: 'French anger is all about losing influence'", Middle East Eye, 10 Temmuz 2020, <https://www.middleeasteye.net/news/france-turkey-fued-syria-libya-behind-scenes>
- ⁵⁶ Betül Yürük, "BM Türkiye ile Libya arasında yapılan deniz sınırı anlaşmasını tescil etti", Anadolu Ajansı, 01 Ekim 2020, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-turkiye-ile-libya-arasinda-yapilan-deniz-siniri-anlasmasını-tescil-etti/1992648>
- ⁵⁷ İsmail Şahin, "Doğu Akdeniz'de Libya Mutabakatı ve Olası Gelişmeler", Ortadoğu Araştırmaları Merkezi (ORSAM), 04 Aralık 2019, <https://orsam.org.tr/tr/dogu-akdenizde-libya-mutabakatı-ve-olasi-gelisimler/>

- ⁵⁸ Cinzia Bianco, “Gulf monarchies and the eastern Mediterranean: Growing ambitions”, European Council On Foreign Relations, https://www.ecfr.eu/specials/eastern_med/gcc
- ⁵⁹ Hilal Sarı, “6 ülke Doğu Akdeniz’de Türkiye’siz gaz forumu kurdu”, Dünya, 23 Eylül 2020 <https://www.dunya.com/gundem/6-ulke-dogu-akdenizde-turkiyesiz-gaz-forumu-kurdu-haberi-482616>
- ⁶⁰ “İsrail’den Doğu Akdeniz Gaz Forumu’na BAE’nin de katılması teklifi”, TRT Haber, 24 Eylül 2020, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/israilden-dogu-akdeniz-gaz-forumuna-baenin-de-katilmasi-teklifi-518239.html>
- ⁶¹ “UAE sends F-16s for training with Greek military amid tensions with Turkey”, Middle East Monitor, 24 Ağustos 2020, <https://www.middleeastmonitor.com/20200824-uae-sends-f-16s-for-training-with-greek-military-amid-tensions-with-turkey/>
- ⁶² “Çaresizliğin dışa vurumu”, Milliyet, 11 Eylül 2020, <https://www.milliyet.com.tr/dunya/caresizligin-disa-vurumu-6303693>
- ⁶³ “France to boost military presence in eastern Mediterranean”, Al Jazeera, 13 Ağustos 2020, <https://www.aljazeera.com/news/2020/8/13/france-to-boost-military-presence-in-eastern-mediterranean>
- ⁶⁴ Nektaria Stamouli, “Greece goes arms shopping as Turkey tension rises”, Politico, 09 Kasım 2020, <https://www.politico.eu/article/greece-goes-arms-shopping-as-turkey-tension-rises/>
- ⁶⁵ Aleksandra Pecinar, “Total in Eastern Mediterranean”, Wall Street International, 07 Ekim 2019, <https://wsimag.com/economy-and-politics/57951-total-in-eastern-mediterranean>
- ⁶⁶ Paul Antonopoulos, “Greece, Egypt, Cyprus, France & UAE denounce Turkey in joint statement,” Greek City Times, 12 Mayıs 2020, <https://greekcitytimes.com/2020/05/12/greece-egypt-cyprus-france-uae-denounce-turkey-in-joint-statement/>

[illegible]

ORTADOĞU ETÜTLERİ

MIDDLE EASTERN STUDIES

Hakemli Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi

ORSAM Yayınları

ORSAM, süreli yayınları kapsamında Ortadoğu Analiz ve Ortadoğu Etütleri dergilerini yayınlamaktadır. İki aylık periyotlarla Türkçe olarak yayınlanan Ortadoğu Analiz, Ortadoğu'daki güncel gelişmelere dair uzman görüşlerine yer vermektedir. Ortadoğu Etütleri, ORSAM'ın altı ayda bir yayınlanan uluslararası ilişkiler dergisidir. İngilizce ve Türkçe yayınlanan, hakemli ve akademik bir dergi olan Ortadoğu Etütleri, konularının uzmanı akademisyenlerin katkılarıyla oluşturulmaktadır. Alanında saygın, yerli ve yabancı akademisyenlerin makalelerinin yayımlandığı Ortadoğu Etütleri dergisi dünyanın başlıca sosyal bilimler indekslerinden Applied Sciences Index and Abstracts (ASSIA), EBSCO Host, Index Islamicus, International Bibliography of Social Sciences (IBBS), Worldwide Political Science Abstracts (WPSA) tarafından taranmaktadır.

Mustafa Kemal Mah. 2128. Sok.
No:3 Çankaya/Ankara

+90 (850) 888 15 20
+90 (312) 430 39 48

info@orsam.org.tr
www.orsam.org.tr

orsamorgtr